

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВІДОБРАЖЕННЯ В СИСТЕМІ РАХУНКІВ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Анотація. Розглянуто особливості відображення фінансових результатів у діяльності банків, визначено основні складові фінансового результату діяльності банку та досліджено нормативно-правове забезпечення облікового процесу у банківських установах.

Аннотация. Рассмотрены особенности отображения финансовых результатов в деятельности банков, определены основные составляющие финансового результата и исследовано нормативно-правовое обеспечение учетного процесса в банковских учреждениях.

Annotation. The imaging features of financial results in banks are considered, the basic components of financial result are defined, regulatory support of accounting process in financial institutions is investigated.

Ключові слова: дохід, витрати, фінансовий результат.

Із розвитком ринкової економіки висуваються нові вимоги до ведення бухгалтерського обліку в банках України. Потреба в розширенні обсягу та змісту інформації, що надходить із зовнішніх джерел і внутрішніх аналітичних підрозділів банку, значно зростає. Відповідно до цього правильне визначення фінансових результатів, повна й достовірна інформація про доходи і витрати є неодмінними умовами успішного управління банком.

Серед видатних вчених, що здійснили значний внесок у розвиток теорії бухгалтерського обліку, зокрема в дослідження питань обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності, можна відмітити: Кіндрацьку Л. М., Чумаченко М. Г., Кужельного М. В., Лінника В. Г., Сопко В. В., Герасимовича А. М., Бутинця Ф. Ф., Бородкіна О. С., Кузьмінського А. М., Кузьмінського Ю. А., Нападівську Л. В., Моссаковського В. Б. та ін.

Метою дослідження є вивчення особливостей обліку фінансових результатів діяльності банку.

Для досягнення цієї мети передбачено вирішення таких завдань, як:

визначення нормативно-правової бази;

визначення основних складових фінансового результату;

визначення особливостей організації облікового процесу у банках.

Об'єктом дослідження є фінансові результати.

Предметом дослідження виступають фінансові результати облікових процедур за відображенням у банках.

Згідно із Законом України "Про банки і банківську діяльність", банківська система України становить багаторівневу, взаємопов'язану сукупність фінансово-кредитних установ, яка забезпечує регулювання грошового обігу в країні [1]. Структура банківської системи, економічні, організаційні та правові засади створення, реорганізації й ліквідації банків в Україні регулюються Законом України "Про банки і банківську діяльність". Порядок, умови створення та здійснення державної реєстрації банків, порядок відкриття філій і представництв банків визначаються Положенням про порядок створення і державну реєстрацію банків, відкриття їхніх філій, представництв, відділень [2]. При створенні банків різних організаційно-правових форм ураховуються також норми Закону України "Про господарські товариства".

Другий рівень нормативно-правових актів банківської системи складають документи, які визначають принципи організації і ведення бухгалтерського обліку у банках. Загальновизначеним у цій групі є Закон "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", який визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності [3]. Статті вказаного Закону розвиває та уточнює для банків Положення НБУ "Про організацію банківського обліку і звітності в банківських установах", яке також уточнює і формулює вимоги до первинних облікових документів, облікової політики, внутрішнього банківського контролю [4]. Значну частку обсягу нормативно-правової документації становлять нормативні акти з бухгалтерського обліку окремих банківських операцій (інструкції, правила, порядки).

Із переходом до ринкової економіки розпочався процес становлення нового інформаційного поля діяльності банку, що зумовив поділ бухгалтерського обліку на підсистеми фінансового обліку, управлінського обліку і податкових розрахунків. Фінансові результати знайшли відображення у кожній із цих підсистем.

У підсистемі фінансового обліку банків оперують категорією прибутку (збиток) як економічний результат діяльності будь-якого банку. Метою діяльності банку, як і кожного суб'єкта господарювання, є отримання прибутку.

Економічний результат діяльності банку визначається різницею між доходами та витратами за період (рік). Доходи та витрати – це складники економічного результату. Згідно із П(С)БУ 15, під доходами розуміють збільшення економічних вигід, яке становить збільшення активів або зменшення зобов'язань, що обумовлює зростання власного капіталу (без урахування зростання капіталу за рахунок внесків акціонерів) [5]. Будь-який банк прагне до збільшення

економічних вигід, яке відбувається у вигляді вибуття активів чи збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками) [6]. Витрати пов'язані не тільки з утриманням банку, розрахунками з працівниками, але й здійсненням таких операцій, які у майбутньому принесуть доходи.

Відображення в бухгалтерському обліку інформації про доходи і витрати та порядок застосування основних принципів бухгалтерського обліку під час визнання й обліку доходів і витрат визначаються Правилами бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [7].

Отож основними принципами бухгалтерського обліку доходів і витрат є:

нарахування: доходи і витрати відображують у бухгалтерському обліку на час їх виникнення, а не на час надходження або сплати грошей, тобто обліковують у періоді, до якого вони належать;

відповідності: для визначення результату звітного періоду необхідно зіставити доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів; здійснені витрати й отримані доходи, що належать до майбутніх звітних періодів, обліковуються як відстрочені витрати і доходи.

У бухгалтерському обліку доходи і витрати відображають за рахунками класів 6 "Доходи" та 7 "Витрати", це технічні рахунки. Це пов'язано з тим, що залишки за цими рахунками не включаються до балансу банку, а записи за рахунками здійснюються наростаючим підсумком із початку року за принципом нарахування. Залишок за кожним рахунком доходів і витрат на 31 грудня поточного року свідчить про обсяги доходів (витрат), отриманих, нарахованих та сплачених у розрізі їх видів, для врахування яких призначено конкретний рахунок.

За підсумками року рахунки витрат і доходів згортають і визначають фінансовий результат діяльності банку.

Якщо сума доходів перевищує суму витрат, то залишки за рахунками доходів і витрат закривають на рахунок 5040 "Прибуток звітного року, що очікує затвердження", за протилежної ситуації в обліку фіксують збиток, і залишки за рахунками доходів і витрат закривають на рахунок 5041 "Збиток звітного року, що очікує затвердження" [8].

Якщо банк звітує позитивний результат діяльності, тобто прибуток, збори акціонерів затверджують відрахування за напрямками розподілу прибутку:

відрахування до загальних резервів Д-т 5040 К-т 5020;

відрахування до резервних фондів Д-т 5040 К-т 5021;

відрахування в інші фонди Д-т 5040 К-т 5022;

нарахування дивідендів акціонерам Д-т 5040 К-т 6331;

капіталізація дивідендів з метою збільшення обсягу статутного капіталу через державну реєстрацію змін Д-т 5040 К-т 5003.

Сума збитку за рішенням зборів акціонерів покривається за рахунок обсягів фондів, що їх було утворено в минулих періодах у процесі розподілу прибутку, тобто за рахунок коштів загального резерву, резервного фонду, інших фондів, нерозподілених прибутків минулих років.

Якщо перерахованих джерел не вистачає для покриття суми збитку, то непокриту суму обліковують на рахунку 5031 "Непокріті збитки минулих років".

Після закінчення кожного фінансового року Правління банку подає звіт про свою діяльність для затвердження на загальних зборах акціонерів, а також пропозиції щодо розподілу отриманого прибутку, включаючи пропозиції про збільшення капіталу банку.

Отже, можна зробити висновок, що система бухгалтерського обліку в банку відображає кругообіг ресурсів у процесі його діяльності. Взаємодія компонентів системи бухгалтерського обліку завершується корисним результатом – звітністю. У фінансовій звітності банків відображаються показники за реальним станом активів, зобов'язань, капіталу банку, що потребує використання методики обліку всіх банківських операцій основоположних принципів МСБО, а саме: нарахування доходів (витрат), оцінки активів через формування резервів під можливі втрати банку під час здійснення активних операцій та переоцінки активів за зміни їхньої справедливої (ринкової) вартості. Доведено, що послідовно виконувані процедури облікового циклу формують уявлення про бухгалтерський облік як про чітко впорядковану процедуру послідовної реєстрації фактів діяльності банку на рахунках бухгалтерського обліку.

Подальшим дослідженням автора буде вивчення та аналіз особливостей відображення обліку фінансових результатів у банках зарубіжних країн.

Наук. керівн. Глєбова Н. В.

Література: 1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 2001 року, зі змінами, внесеними згідно з ВРУ від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 2. Положення про порядок створення і державну реєстрацію банків, відкриття їхніх філій, представництв, відділень затверджене на підставі Постанови Національного банку України від 31.08.01 за № 375, зі змінами, внесеними згідно із постановами Національного банку України від 26.04.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України, затверджений Верховною Радою України від 1999 р. № 40, зі змінами, внесеними згідно із Законами від 22.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 4. Про організацію банківського обліку і звітності в банківських установах : Положення Національного банку України від 30.12.98 із змінами, внесеними згідно з постановами Національного банку України від 23.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290, в редакції станом на 25.03.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fin-land.com.ua/index.php/legislation/147-psbu16>. 6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, в редакції станом на 25.03.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finland.com.ua/index.php/legislation/147-psbu15>. 7. Інструкція про порядок відображення в бухгалтерському обліку банками України поточних і відстрочених податкових зобов'язань та податкових активів: затверджена Постановою Правління Національного банку України від 17.03.2009 р. № 140 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon1.rada.gov.ua>. 8. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с.